

nya, Ramón de la Rocha, que autoritzés la demolició. La Junta, naturalment, va dir que primer s'havia de demanar permís a Madrid, i el capità general, que no es fiava del poble de Barcelona, va ordenar que es concentrassin a la ciutat uns 12.500 soldats. Alguns obrers van aprofitar la tensió per assaltar les seves pròpies fàbriques i cremar els telers de vapor, les anomenades selfactines, de l'anglès *self act*. El general De la Rocha va fer afusellar els obrers immediatament, cosa que va provocar una vaga general a la ciutat. De la Rocha, aleshores, va cedir i va prohibir l'ús de les selfactines i tots els burgesos de Barcelona també se li van girar en contra. Un home hàbil, sens dubte, el general De la Rocha: en pocs dies havia aconseguit ser l'enemic de totes les classes socials de Barcelona.

Per acabar-ho d'adobar, va aparèixer una epidèmia de còlera a la ciutat. L'ambient era tan tens que el general De la Rocha va ser destituït, fet que van aprofitar les autoritats barcelonines per fer el que feia anys que desitjaven. El matí del 7 d'agost, els màxims dirigents de la ciutat van sortir de l'Ajuntament, va arribar fins a les torres de Canaletes, al capdamunt de la Rambla, i van començar ells mateixos la demolició. Dos dies després, l'Ajuntament convocava voluntaris per a l'enderroc, que es va iniciar de seguida. El govern de Madrid, mentrestant, tenia tants maldecaps que, resignat, va admetre que es continuessin els treballs a Barcelona per fert caure les muralles.

Mentre es començava a treballar a bon ritme en la demolició, l'epidèmia de còlera es va estendre per la ciutat. Unes sis mil persones van morir en les deu setmanes que va durar. També la febre inicial d'aterrar les muralles va assemenar-se, no pel ritme de les obres, sinó perquè tothom es va adonar que aquells murs no podien tirar-se a terra sense

planificar com i de quina manera s'havia de fer. Calia pensar a conservar tot els materials artístics, plantejar-se quin destí tindrien les pedres que es treien, decidir si s'havia de conservar algun fragment de la muralla o no i, el més important, pensar una reforma urbanística que donés sentit a tot allò que s'estava fent. Calia pensar a eixamplar la ciutat, calia dibuixar un nou Eixample.

El 25 d'octubre, l'Ajuntament va demanar a l'arquitecte Antoni Rovira i Trias que preparés un projecte. Rovira i Trias va ser un home molt destacat: va crear el Cos de Bombers de Barcelona i, com a arquitecte, va dissenyar anys després els mercats més bonics de la ciutat, com el del Born o el de la Concepció, entre d'altres. Era brillant, però, potser perquè era prou intel·ligent per entendre quan d'alguna cosa no en sabia, va declinar l'encàrrec de l'Ajuntament, perquè creia que abans s'havia de fer un bon plànol de la pla de Barcelona que possibilités l'eixamplament de la ciutat amb garanties. L'Ajuntament, aleshores, va encarregar a un altre arquitecte, Miquel Garriga i Roca, que fes un plànol de la ciutat i del pla, parcel·la a parcel·la. Mentrestant, el govern de Madrid va encarregar més o menys el mateix a l'enginyer Ildefons Cerdà. I entremig, un altre cop els conflictes polítics i socials van tornar a capgirar el projecte.

Al juliol de 1855, els obrers barcelonins es van declarar en vaga, que de fet va ser una vaga general davant del comportament autoritari i violent de les autoritats progressistes, el qual, realment, no diferia substancialment del que havien tingut sempre els moderats. Les coses, doncs, no havien canviat, i la vaga general només va servir de palanca perquè els moderats tornessin al poder. El primer que van fer els retornats va ser intentar aturar l'enderroc de les muralles. És més, l'exèrcit es va treure de la màniga un nou projecte per

construir una nova muralla, més gran que l'anterior, que va començar a aplicar. Els obrers que enderrocaven van ser substituïts per soldats que construïen murs i fortificacions, unes obres que no anaven enlloc perquè només s'intentava reconstruir uns murs que en els nous projectes de l'exèrcit també havien d'acabar desapareixent. Tan absurdes eren aquestes obres que van aturar-se i no van continuar mai més.

Durant anys, la situació va romandre més o menys estancada. Bona part de les muralles havien caigut a terra i la ciutat respirava, però tant la Ciutadella com la muralla de mar restaven intactes. Barcelona tenia un aspecte estrany, perquè les cases havien estat originalment construïdes tenint en compte l'alçada de les muralles, i en no ser-hi semblava que molts edificis estaven mal fets, tenien un aspecte desequilibrat.

A més, encara que sense muralles la vista del pla era més impressionant que mai, res no es movia perquè no se sabia com hauria de ser aquesta nova Barcelona, si és que mai es construïa, cosa que els militars no semblaven gens disposats a deixar fer. Potser aquesta vista insòlita va incentivar el gran debat que van tenir els barcelonins aquells anys. Com havia de ser la ciutat en el futur? Quin eixample s'havia de construir? Què s'havia d'enderrocar dins de la ciutat vella per portar-la cap a la modernitat? Quin paper hi havia de tenir els ferrocarrils, el nou mitjà de transport, que tant semblaven condicionar el creixement de la ciutat? I així tot el dia. Les discussions tenien lloc en els diaris, en les reunions de les institucions públiques i privades, als cafès, al carrer. Avui en dia aquesta mena de discussions continuen apassionant els barcelonins. Qualsevol reforma profunda de la ciutat mou grans controvèrsies i discussions apas-

sionades. En el que va del segle XXI, els barcelonins han discutit sobre com havia de ser el nou barri del Fòrum, la possible ampliació de les rondes, la transformació de la Diagonal, el renaixement del tramvia, els carrils per a bicicletes, les voreres del carrer d'Aragó i així *ad infinitum*. Segur que hi ha altres ciutats del planeta on la preocupació sobre la ciutat desperta tanta passió, però està clar que no és una tendència dels darrers anys, sinó que mirar-se el melic de la ciutat és una afició del tot pròpia.

Eixamplant Barcelona

El 1855, Cerdà va presentar un plànol topogràfic amb un avantprojecte del que havia de ser l'Eixample. Tenia un aspecte en principi poc atractiu: una ciutat que creixia més cap al nord que cap al sud, plena de rectangles iguals i amb barris delimitats i dedicats a activitats diferents. Era una ciutat molt funcional, molt moderna, però allunyada del que volia l'Ajuntament, que somiava una ciutat plena de bulevards, edificis singulars i grans avingudes amb arbres, una ciutat que fos una capital d'Europa i no una ciutat una mica a l'americana, com plantejava Cerdà.

El 1859 es van presentar dos projectes molt profunds de com havia de ser la nova Barcelona. En primer lloc, el de Cerdà, que complementava el primer plànol de quatre anys abans i que dibuixava una ciutat amb rectangles esqueixats per les cantonades —els anomenats xamfrans— que formaven unes petites illes octogonals quan es creuaven les cantonades. A més, no preveia cap mena de bulevard, tret del passeig de Gràcia, que ja existia. El que sí que dibuixava era alguns carrers principals que podien servir com a vies ràpi-

des, i un de ben particular, un carrer molt llarg en diagonal que creuava la ciutat de nord a sud. Els creuaments d'aquests carrers principals configuraven algunes grans places. A la ciutat vella preveia un pla d'enderrocs que la travessessin i que en facilitessin el trànsit des de l'Eixample.

L'altre projecte va ser fet per Rovira i Trias i preveia un creixement radial de la ciutat a partir de la ciutat vella. Barcelona formaria una mena d'immensa roda, la part exterior de la qual seria una mena de bulevard de circumval·lació, de l'estil del Ring vienès, del qual partirien uns grans bulevards que serien els radis de la roda. A més, es creava una gran plaça pública davant de Canaletes i del portal de l'Angel. Aquest projecte va agradar molt a l'Ajuntament, que el va aprovar i va proclamar a tothom que el volgués escoltar que ja hi havia projecte definitiu d'eixample.

Vuit mesos després arribava una ordre clara de Madrid: el projecte que s'havia de tirar endavant era el de Cerdà. Què havia passat? Doncs molt fàcil: Cerdà era enginyer de formació, la qual cosa en aquella època volia dir que havia estudiat a l'acadèmia militar. Molts dels seus antics companys d'estudis ara seien a les institucions centrals. A més, el projecte de Cerdà era cartesià, buscava la igualtat de la societat a través d'una certa uniformitat. Fins i tot procurava recordar a les generacions futures que la modernitat havia superat l'antigor ja que renunciava a connectar la ciutat vella amb la ciutat nova, i en el poc en què intervenia era per destruir gran part dels edificis medievals i moderns i en construir grans avingudes que arrasaven els barris vells. El projecte de Rovira, inspirat en Hausmann, mostrava una Barcelona diferent, una ciutat que volia recordar París o el districte de Westminster a Londres. Res d'una ciutat cartesiana: una ciutat monumental amb barris ben definits i on

es marquessin bé les diferències entre rics i pobres, entre zones residencials, comercials i industrials, on la comunitat no fos uniforme sinó diversa.

La imposició de Madrid va causar indignació, però va haver de ser suportada. La conciliació entre els sectors intel·lectuals de Barcelona i el barri de l'Eixample no es va produir fins ben entrat el segle xx, i encara a mitjan segle, passada la guerra civil del 1936-1939, hi havia veus que en criticaven la uniformitat i les poques diferències que hi havia entre els barris. Perquè aquesta va ser una altra qüestió important: Cerdà es va plantejar una ciutat on el preu del sòl no fos gaire diferent entre una zona i una altra, perquè la barreja d'usos no ho permetria, no hi hauria zones millors ni zones pitjors. A més, totes les illes de cases —que ell va batejar com a «mansanes»— serien pràcticament iguals, i això també impediria que els habitatges diferissin gaire els uns dels altres. Però ja des del principi de la construcció de les illes hi va haver grans diferències.

En primer lloc, el passeig de Gràcia es va configurar com un gran eix on les construccions eren de major qualitat. A l'esquerra del passeig, pel carrer que després es diria de Balmes, es va construir la línia de ferrocarril que anava a Sarrià. Doncs bé, les illes que quedaven a la dreta del ferrocarril de seguida van començar a valdre més que les que quedaven a l'esquerra, que va trigar més a construir-se.

D'altra banda, les illes que quedaven entre el passeig de Gràcia i el passeig de Sant Joan —la prolongació del que ja feia anys que existia— també van quedar englobades en aquest concepte difús de «la dreta de l'Eixample» i, per tant, van tenir més valor que les que hi havia passat el passeig de Sant Joan. És en aquesta zona de la dreta de l'Eixample on es concentren les cases més interessants d'aques-

ta època, el que s'ha anomenat posteriorment el Quadrat d'Or.

Moltes altres coses no van sortir com volia Cerdà. Ell havia imaginat una ciutat del tot quadriculada, amb una densitat igual a tot arreu, amb els serveis d'hospitals, escoles i mercats a la mateixa distància. Només un terç de cada illa podria tenir edificis, la resta seria dedicada a jardins o a equipaments. Però ben aviat aquestes pretensions no van ser tingudes en compte. En primer lloc, els propietaris van demanar ampliar la profunditat de les cases, amb la qual cosa l'espai central es va reduir. Després es va permetre edificar en els quatre costats de l'illa. Més tard, la majoria dels patis es van privatitzar. Les illes pensades exclusivament com a jardins van quedar reduïdes a la mínima extensió. Anys després, la pressió demogràfica i, el que és més important, l'especulativa, va portar a permetre que els edificis fossin més alts del que era previst. I, finalment, ja als anys seixanta del segle xx, l'alcalde Porcioles va permetre augmentar el sostre d'edificabilitat de les illes, amb la qual cosa sovint es van construir dos o tres pisos més sobre dels edificis del segle xix amb un resultat que tira enrere. A aquests afegits se'ls anomena «boines», perquè realment sembla que damunt els edificis s'hagi posat aquesta mena de barrets. El somni de Cerdà, encertat o no, se'n va anar per la claveguera, empès per l'avarícia constructora i depredadora dels mestres d'obres, els constructors i els funcionaris municipals.

El 4 d'octubre de 1860 es va posar la primera pedra de l'Eixample, i ho va fer la mateixa reina Isabel II. Els quatre primers edificis van ser els dels xamfrans del creuament dels carrers Roger de Llúria i Consell de Cent. Avui en dia dos d'aquests edificis han desaparegut, un altre s'ha con-

vertit en un hotel i conserva en certa manera l'aspecte original, i el darrer és el que més intacte ha quedat, el que està situat a la cantonada mar-Llobregat. Per cert, aquesta manera de designar les cantonades de l'Eixample és genuïnament barcelonina. Les cantonades que donen a l'est són mar; les de l'oest, muntanya; les del nord, Besòs, i les del sud, Llobregat. Si algú es vol fer passar per barceloní només ha de respectar aquesta denominació tan autòctona.

L'Eixample va créixer a impulsos especulatius, sense cap suport real de les autoritats, que, simplement, van deixar fer a l'espera d'ingressar els impostos corresponents. Tot i així, les illes de l'Eixample, especialment el de la dreta, van mantenir una certa coherència. La majoria dels edificis, per exemple, es van construir amb una escala central que conduïa als diferents pisos. Com més amunt es pujava, més baixos eren els sostres i els balcons, mai gaire grans, més petits. Normalment, els edificis de l'Eixample tenen una entrada que condueix a una escala que puja fins al primer pis, anomenat entresòl, i que estava pensat o bé per a oficines o bé per a serveis dels propietaris del següent pis, el principal. Aquest era el pis dels propietaris de l'edifici, el més luxós, el que podia tenir en lloc de balcó una galeria que donava al carrer. El pis de més amunt de tot era el dels porters i tenia accés al terrat.

Per la part del darrere els edificis de l'Eixample tenen grans finestres que donen al pati interior. Aquests finestres, no sempre coberts amb vidre, tapaven una mena de balcó interior anomenat galeria que, en una de les puntes, disposava d'un forat que tenia utilitats higièniques anomenat comuna. No era el lloc més discret ni el més còmode del món, però estava situat allà perquè els pous negres dels edificis del xix eren tot just en aquell costat de l'edifici i havien

de buidar-se amb unes bombes accionades manualment. Des del carrer i al costat de la porta hi acostumava a haver un parell d'entrades que baixaven cap a un semisoterrani. Actualment aquestes entrades acostumen a ser botigues, però inicialment es van dissenyar com a carboneres. A més, tots els edificis eren i són rematats amb detalls ornamentals molt ben fets, començant per les baranes dels balcons i acabant amb els diversos detalls en guix o en argamassa. Els edificis més luxosos, òbviament, tenien altres prestacions: entrades amples on podia entrar el carruatge, cotxera, escales diferenciades entre els amos i els subalterns o els llogaters, acabats tant exteriors com interiors molt luxosos.

Una història pròpia

Els nous aires liberals van ajudar Barcelona a prosperar, malgrat el retard terrible que l'Estat espanyol mostrava respecte als seus veïns. Ara eren clarament els militars els que dominaven el panorama, senyal evident de la feblesa de l'Estat. A França o a la Gran Bretanya, els militars tenien un paper molt més subordinat, i això que eren dos països que començaven a acostumar-se —especialment el Regne Unit— a les guerres colonials, i en els quals, per tant, l'element militar tenia molt de pes polític.

A Espanya la corrupció i la desídia dominaven el panorama polític. La xarxa de ferrocarrils s'estava construint gràcies a companyies estrangeres, la majoria britàniques, que subornaven a tort i a dret, la primera la reina Isabel II, per tal d'obtenir concessions avantatjoses. Només Catalunya estava industrialitzada, encara que el País Basc començava a destacar en la gran indústria siderúrgica gràcies al

port natural de Bilbao i a les explotacions de carbó que posseïa. Però la resta de l'Estat estava encara molt lluny de participar en aquest ritme industrial.

Madrid era una ciutat funcional, que vivia per i de la Cort. Altres grans ciutats com Sevilla, València o Màlaga no havien desenvolupat més que xarxes comercials, però no industrials, i això afectava greument el seu creixement. Era un greu problema perquè les necessitats de la indústria catalana no lligaven en absolut amb les necessitats de la resta de l'Estat. Aquesta situació, a més, es barrejava amb molts altres factors que afectaven la relació de Catalunya amb l'Estat. La llengua, sens dubte, era un factor clau.

Des del centre no s'entenia el capteniment dels catalans de mantenir una llengua que estava pràcticament eradicada de l'ensenyament, que havia estat expulsada de la literatura i de l'incipient periodisme, i que els polítics no empraven mai en actes oficials, on només es podia utilitzar el castellà. Doncs malgrat això la immensa majoria dels catalans no més parlava català i s'expressava amb una certa dificultat en castellà. Tot i això, el català cada cop es degradava més i més en no fer-se servir en moltes activitats.

Aquest fet, unit a l'actitud superba que acostumaven a mostrar els funcionaris —bàsicament militars i funcionaris policials i administratius— vinguts de fora, va fer despertar lentament un sentiment que mai no havia estat adormit del tot, el que aleshores va començar a dir-se catalanisme. Aquella paraula tan estranya es referia més a un sentiment que a una expressió política. Ser catalanista era voler usar el català amb una certa normalitat, preocupar-se per les coses del país, vetllar per la seva economia i per la qualitat de l'ensenyament. El catalanisme incipient era reactiu davant de

l'actitud de l'Administració central, però encara no sabia quina expressió política hauria o desitjava adoptar.

Estem en els anys que el romanticisme ha perdut la virulència que va tenir després de les guerres napoleòniques i ara es mostra més calmat en la seva etapa final d'existència. Però, tot i així, el romanticisme és un moviment que encara pesa, i una de les baules dels romàntics és l'admira-ció pel passat d'una nació i la seva reconstrucció. Tenir història pròpia vol dir tenir present com a nació, i a això es van dedicar aquells catalanistes incipients, a rescatar de millor o pitjor manera la història de Catalunya.

Com van fer tots els pobles, el rescat d'aquesta història pròpia sovint va ser més imaginatiu que realista o científic, però en això els historiadors catalans van ser exactament iguals que els seus col·legues espanyols, francesos o alemanys, i això que en aquell moment Alemanya encara no existia com a Estat. Els historiadors catalans comencen a recrear el naixement de la nació catalana amb Guifré el Pilós, o les heroïcitats dels almogàvers a Bizanci, o la conquesta de Sar-denya i Sicília. Un d'aquests historiadors catalanistes, Víctor Balaguer, va ser un home polifacètic, que va ostentar molts càrrecs polítics i acadèmics diferents al llarg de la seva vida i que va tenir molta importància en la denominació dels car-rers de Barcelona, en concret de l'Eixample.

Balaguer era el cronista de la ciutat de Barcelona, un càrrec curiós, sense remuneració però amb privilegis, que se li va concedir com a reconeixement al seu interès per la història de Catalunya i de Barcelona. Balaguer era un ro-màntic, al mateix temps que un pragmàtic, encara que sem-bli una contradicció. Va escriure una obra, *Las calles de Bar-celona*, que repassava el nomenclàtor dels carrers de la ciutat i proposava noms nous per als carrers de l'Eixample.

Fins aleshores, els carrers no nats de l'Eixample estaven destinats a ser anomenats tal com havia pensat Cerdà, ama-rat de la seva idea igualitària i uniformadora. Els carrers que anaven de mar a muntanya havien de numerar-se de l'11 fins al 60, mentre que els que anaven del Besòs al Llobregat, de la F a la Z. El fet que els carrers no comencessin pel núme-ro 1 o per la lletra A es devia, segons sembla, al fet que es reservaven aquests números i lletres més principals per als carrers que trencaven la trama simètrica de l'Eixample. En tot cas, el concepte era, sens dubte, un horror. L'Ajunta-ment, amb una visió anticipatòria poc habitual, va decidir que els carrers, que només existien sobre el paper, havien de tenir uns noms més amables, allunyats d'aquella orgia reguladora de l'enginyer Cerdà. A més, després que el go-vern de Madrid hagués imposat el pla Cerdà, era qüestió de mostrar als ulls del món que els barcelonins havien estat vençuts, però que no estaven derrotats. Va ser, doncs, Víct-or Balaguer l'encarregat de proposar els noms d'aquells nous carrers.

Balaguer va fer una proposta agosarada però engresca-dora. Era habitual que els carrers es bategessin amb noms de polítics il·lustres contemporanis o recents i amb els noms dels membres presents i passats de la família reial, a més d'alguna batalla significativa. Balaguer, com a histori-ador en primera instància però realment com a polític, va proposar un conjunt de noms lligats a la història de Cata-lunya que, a més, i tenint en compte la disposició regular de les vies de l'Eixample, permetessin comprendre en certa manera el país només seguint un plaol de Barcelona.

Des d'una òptica actual podria interpretar-se que Bala-guer era un independentista *avant la lettre*, però en absolut! La proposta de noms, que a més és la que va reeixir, volia

mostrar com Barcelona és la capital de Catalunya, que a la vegada és el principal membre de la Corona d'Aragó, i que la Corona és la part constituent d'una Espanya que només pot ser basada en les llibertats. O sigui, Barcelona, per la seva història i el seu pes, ha de ser la principal ciutat, el far d'una nova Espanya, més oberta, més liberal. Aquest projecte polític, que ara veurem com es concretava en el nomenclàtor, el va mostrar al llarg de la seva vida donant suport al general Joan Prim o arribant a ser ministre del govern.

Partint de la plaça de Catalunya, la gènesi dels altres carrers a causa del seu nom, trobem primer el carrer del Com-promís de Casp —per als barcelonins, només carrer Casp—, que, segons Balaguer, en facilitar la monarquia catalana a una família de Castella obre la porta a la creació futura d'Espanya. Després ve la Gran Via de les Corts Catalanes, l'òrgan suprem de la pseudodemocràcia medieval. Per sobre de la Gran Via, el carrer de la Diputació del General —la Generalitat— i el carrer del Consell de Cent, les dues institucions que des de Barcelona regien Catalunya. Anant cap a la muntanya, el següent carrer és el d'Aragó, el nom de la Corona. I seguint amunt, els territoris que la conformaven, València, Mallorca, Provença, Rosselló i Còrsega. Passat el passeig de Sant Joan —que conserva el nom anterior al pla Cerdà— trobarem tres territoris més, Nàpols, Sicília i Sardènia, i un més, Calàbria, a l'esquerra de l'Eixample.

A més d'aquests carrers dedicats estrictament a la Corona i les seves institucions, trobem els dedicats a un seguit de prohoms del passat de Catalunya com el comte Borrell o Ausiàs March, i alguns de lligats a les guerres amb Casanova, com Jaume d'Urgell, Pau Claris, Rafael Casanova, Antoni de Villarroya o Joan Pere Fontanella. D'altres, als episodis lligats a la Companyia Catalana de l'Orient, com

Almogàvers, Roger de Flor, Entença, Rocafort i Muntañer. Dos carrers estan dedicats als motors de la prosperitat econòmica de Barcelona: Indústria i Marina. També hi ha un seguit de carrers que commemoren batalles importants de la història de la Corona, i aquí Balaguer ja introdueix noms de batalles que van més enllà del passat de la Corona d'Aragó i es fixen més aviat en el passat de la Monarquia Hispànica o del Regne d'Espanya. És el cas dels cinc carrers dedicats a la guerra del Francès: Bruc, Girona, Bailèn, Independència i Dos de Maig. O dels carrers dedicats a les batalles de l'època moderna: Lepant, Cartagena i Sant Quintí. I finalment, alguns carrers dedicats a catalans desapareguts pocs anys abans del bateig que va fer Balaguer: Aribau, Balmes i Alf Bei. Entremig d'aquests carrers hi ha el d'Enric Granados, que ni tan sols havia nascut quan Víctor Balaguer va fer la proposta de noms. Aquest carrer inicialment es deia de la Universitat, però l'impacte de la mort del pianista va moure l'Ajuntament a canviar el nom.

Víctor Balaguer va deixar, doncs, una forta empremta en la història de Barcelona, però no només va ser pel bateig dels carrers de l'Eixample, també per la recuperació dels Jocs Florals. Els Jocs Florals s'havien celebrat a Barcelona durant la baixa edat mitjana i consistien a premiar les millors poesies que presentaven els trobadors i els homes cultes. El 1859, Balaguer, juntament amb Antoni de Bofarull, instaura els jocs amb un lema, *Patria, Fides, Amor*, que es correspon a la temàtica dels poemes que s'havien de presentar als premis. L'Englantina d'Or s'atorgava a la millor poesia patriòtica; la Viola d'Or i Argent, al millor poema religiós, i la Flor Natural, al millor poema amorós. Si algú guanyava els tres premis, s'enduïa el títol de Mestre en Graï Saber.

Els premis van anar molt més enllà del que són normalment els guardons literaris, i es van convertir durant unes dècades en l'expressió més clara del canvi de mentalitat que s'estava produint respecte a la llengua catalana. Després de cent cinquanta anys de persecució, la llengua, encara que molt viva entre la gent, estava patint sens dubte una regressió, i això es notava molt especialment en la llengua literària. Des del segle XVIII i durant el segle XIX bona part de les llengües occidentals havien estat revisades i modernitzades per acadèmies i estudiosos de les seves gramàtiques, que les havien polit i unificat, quan calia. En el cas del català això no havia passat, perquè tant a França com a Espanya les autoritats havien fet tot el possible per eradicar-lo, com si fos una terrible malaltia. La literatura en català, en el moment que arreu d'Europa s'havia consolidat la novel·la com a obra literària i l'assaig ja no era necessàriament sobre temes de religió, senzillament no podia existir. Només alguns literats escrivien en català, i sempre amb una manca absoluta d'uniformitat en les normes ortogràfiques i gramaticals que podia, fins i tot, dificultar la lectura de l'obra. A més, no hi havia cap mena de varietat dialectal del català que servís de referència als altres dialectes, i la dispersió, tant lèxica com gramatical, no contribuïa precisament a la conservació de la llengua.

La situació de l'idioma era molt significativa, però no era l'única que feia patir els catalans de mitjan XIX. El rebuig sostingut de les autoritats centrals a les dinàmiques socials i polítiques que naixien de Catalunya era una constant. Malgrat que des de la guerra del Francès alguns pensadors i polítics catalans havien mostrat la seva opinió sobre com havien de ser Catalunya i l'Estat, no havien tingut cap mena d'èxit, ni tan sols els havien prestat cap mena d'atenció. Per

això no és estrany que, seguint el romanticisme alemany, s'acabessin equiparant els conceptes de llengua i de pàtria. Si s'aconseguia redreçar la llengua, la pàtria reeixiria. Fins que la llengua catalana no hagués sortit de la seva letargia i s'hagués convertit en una llengua moderna, els catalans no es podien plantejar seriosament la resurrecció de Catalunya de les cendres que havia deixat l'incendi que havia començat cent cinquanta anys enrere.

No és casualitat que fos en un discurs pronunciat en uns Jocs Florals quan es va donar nom a aquest concepte: Renaixença. La Renaixença era un moviment tímid, en general conservador i que sovint es va concretar en les reivindicacions folklòriques. Encara que semblava poca cosa, era important perquè permetia l'expressió de la inquietud per la pèrdua d'identitat que tota la societat mostrava. Tot i que els principals promotors de la Renaixença seran burgesos o gent de la classe mitjana, la seva concreció serà sovint ben popular.

L'expressió de la Renaixença que més va arrelar en el poble són, sens dubte, els Cors de Clavé. Cantar en grup era una afició força comuna, lligada sovint a les tavernes i a les estones d'esbarjo de la classe treballadora. Però la dimensió que li va donar Josep Anselm Clavé va ultrapassar de bon tros aquest esperit lúdic del cant en comú.

Clavé venia d'una família modesta. Com que havia perdut la visió d'un ull quan era un nen, va ser destinat a treballar i no a anar a l'escola, però la salut el va obligar a deixar també la feina. Aleshores, de manera autodidacta, va aprendre música i, un cop recuperat, va guanyar-se la vida cantant a les tavernes i a les festes. Es va fer amic de dos homes molt importants, Abdó Terradas, de qui ja hem parlat, i Narcís Monturiol, de qui parlarem més endavant.